

lényeges újításokra is van szükség úgy az egyetemi tanulmányok, mint a tanárvizsgálatok berendezésében, hogy jövődő tanáraink képesek legyenek a reform követelményeinek megfelelő tanításra. A már működésben levő tanárok tájékoztatására, ismereteik bővítésére szünidei tanfolyamokon kellene alkalmat találni, ahol a tudományos előadások mellett megbeszélés alá kerülnének a középiskolai anyag egyes részletei is.

A kötet bőséges tartalmának ez a kis szemelvénye is mutatja, hogy vele pædagogiai irodalmunk gazdagodott és így megérdemli valamennyiünk meleg érdeklődését. Ez szükséges is, mert mint helyesen mondja a bizottság: «Minden pædagogiai reform sikere első sorban a tanárok önzetlen és önfeláldozó munkásságától függ». A kötet mindenkit meggyőzhet arról, hogy ez a reform szükséges és lehetséges is és a magyar tanárság bizonyára lelkesen fogja ápolni azt a csirét, amelyet a bizottság derék munkásai fejlesztettek. Ez lesz az ő legméltóbb és legszebb jutalmuk.

Kelemen Ignác.

*

Gaal Mózes: A jövő iskolája. Elmékedések. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium támogatásával. Budapest, Athenaeum. 1909. 240 K. 167 l.

Gaal Mózes, kinek írói kvalitásait nem kell bővebben méltatni, a művében mint nevelő, mint az ifjúság lelkes barátja mutatkozik be. «Ezt a könyvet azoknak a szülőknek és nevelőknek szántam, akik az ifjúságot *okosan* szeretik.» Ebben a bevezető jelmondatban van összefoglalva a mű alapeszméje. Megmutatja ebben, mikép kell az ifjúságot nevelni, még pedig *okosan* nevelni; nem elkényeztetni, hanem munkához, fáradaimakhoz szoktatni, hogy az életben megállja helyét. Megkedveltetni a gyermekkel a munkát, hogy a munkást is megbecsülje; hogyha nyomorba jut, legyen mihez fognia. De ne vágjunk elejébe a mű megismerésének.

Tulajdonképen hét előadásból áll a munka, melyet *szülők és érdeklődők számára* tartott. A könyv tehát nem szorosan vett tudományos munka, hanem népszerű ismertetése az újabb pedagógiai elveknek. Az ilyen előadások, azt hiszem, többet érnek a szülői értekezleteknél. Ez előadások tárgya: a szociális érzés; az esztetikai érzés; az önművelés; a gyermekek foglalkoztatása otthon; a jótékonyság és az iskola; az iskolának érintkezése a szülőkkel; a nevelésnek néhány újabb kérdése.

Gaal középutat tart a *túlzó reformerek* és a *maradiak* között. Ismeri jól a legújabb pædagogiai irodalmat. A Drezdában, Weimarnban és Hamburgban tartott «*Erziehungstage*» követelményeiből töb-

bet is látunk munkájában. Nem kerülte el figyelmét az osztrák tanügynek több új humanus intézkedése. *Gurlitt*nak egy pár helyes kívánsága szintén fel van véve, valamint *Kerschensteineré*, a müncheni pädagogusé, ki tudvalevően különösen az iskolába vitt műhelyi munkának előharcosa. — Előadását szereti a közéletből vett képekkel megeleveníteni; meglátni a költőt mindenütt, mert stílusa emelkedett, képekben gazdag, különösen midőn a költészet művelő hatásáról szól.

Feltárja a társadalom hibáit és tanácsokkal szolgál azok eltüntetésére. Követeli, hogy a *szociális* érzést vigyük be az iskolába. Tanár és tanítvány a tanítási órákon kívül eddig vajmi keveset érintkezett egymással. A tisztviselőtelepi új gimnáziumban ebédlőtermet terveztek, amelyben szegénysorsú tanulók tanárunkkal és igazgatójukkal együtt fognak ebédelni. Családdá tenni az iskolát oly eszmény, melyért lelkesedni nem szűnik meg soha. A bizalmat kell uralkodó elvvé tenni. A katedra félelme, a bizonyítványok holt betűi, a merő tanítás és feleltetés azért, hogy kalkulust lehessen megállapítani, másodrangú kérdések a nevelésben.

A szociális érzést mérhetetlenül erősíti, ha a tanulókat gyakrabba vezetjük, ahol látják, mikép készül minden; ahol megérteni tanulják, hogy a munkásember hasznos és fáradozó tagja a társadalomnak. Ajánlja, hogy a műhelyi munkát vigyük be az iskolába.

Az *esztetikai* érzés nevelése hiányos ott, ahol az iskola ódon falaival, szűk és sötét folyosóival, régi képeivel mered a tanulóra. Tágas udvar lombos fákkal, napsütötte folyosók szép képekkel, szépen festett iskolatermek, bár külsőségeknek látszanak, mégis sokban hozzájárulnak ahhoz, hogy a tanuló esztetikai érzését neveljék. Hozzájárul a természet megfigyelése, képtárak és múzeumok látogatása, a remek középületek tanulmányozása. (Hogy az ifjak a testgyakorlatokat úgy végezzék, mint Görögországban hajdan, az talán sok volna!) Fejlesszük a zenei érzéket. A költészet hatása a gyermeki lélekre a munka legszebb része (48—60. l.).

Az *önművelés* című fejezetben lelkesen szól azokról, akik hiányosnak érezve képességeiket, az *önművelés* terére lépnek. «A tökéletesség felé haladás az egyetlen törekvés, mely méltó az emberhez». Nem csupán az a művelt ember, aki bizonyos iskolát végigtanult, akinek a kezébe bizonyos diplomát nyomtak, művelt minden ember, aki művelődésre vágyódik. De a művelés munkáját nekünk kell kezdenünk, akik előtt szerencsés körülmények folytán megnyílt a tudásnak kapuja. Megszivlelendő szavakat mond az *önképzőkörökről*. Különösen ajánlja, hogy a szónoki készséget fejlesszük, továbbá nagy súlyt kíván helyezni ugyanott az idegen nyelvek tanulására.

Fontosnak tartja a szerző a gyermeknek *otthoni foglalkoztatását*, hisz a gyermek idejének legnagyobb részét a szülői házban tölti el.

A szülők és az iskola viszonyáról szólva felemlíti, hogy sok gyermek otthon mindent hall az iskoláról, csak jót nem; ennek a következménye a tanárokkal szemben tanusított tiszteletlenség.

Sok érdekeset tud mondani a ma divatos *jótekonyságról*. Hogy azt ma már túlzásba viszik, mindenki előtt tudva van. Ha a szegény gyermekkel jót teszünk, ne érezzük, hogy *alamizsnát* adunk neki, hanem csak *kölcsönt* kap, melyet annak idejében, ha módjában áll, vissza kell térítenie.

Szülőknek és tanároknak mentől gyakrabban kell eszmecserét folytatniok a gyermekek képességeiről, csak így lehet szó *egyéni* nevelésről. Ha a szülőt nem fogadjuk ridegen, hanem szeretettel elmondjuk a gyermek gyengéit, mintegy keresve a baj okát és annak gyógyyszerét, szívesebben fognak bennünket felkeresni.

*

Hiszem, hogy Gaal szép munkájának sok olvasója fog akadni, úgy a szülők, mint a nevelők soraiból. *Új* kiadásra is mihamar szükség lesz és ebben a következőkre vagyok bátor a jeles szerző figyelmét felhívni:

Szükség van *tartalomjegyzékre*, esetleg *név- és tárgymutatóra* is. A 7. és 8. lapon mondottak igen jól beválnának *előszónak*, mely nélkül a könyv csonkának látszik. Minden fejezet végén egy kis *repertórium* is elkelve. A *hahogy* használatát kissé sokallom. Sajtóhiba is akad több: így a 20., 35., 48., 57., 65., 110., 117., 131., 136. és 159. lapon. Az *idegen* szavak használatát is kissé ritkábbra lehetne tenni.

Mindezek azonban csak csekélységek és külsőségek, melyek nem érintik a munka lényegét, melyet sok *jelessége* miatt minden nevelő és szülő figyelmébe ajánlok.

Dr. Endrei Gerzson.

Pædagogiai program-értekezések.

(Második közlemény.)

I. Általános nevelés.

1. *Parcsetich Vince: Nagy költőink és az erkölcsi nevelés.* (Eszmék és irányok a tanulók olvasmányai szempontjából.) (Bpest, VIII. ker. m. kir. áll. főgimnázium.)

Szerző tanulmányában azoknak a divatos kérdéseknek felsorolásából indul ki, melyeket úgy a szakfolyóiratokban, mint a napi-